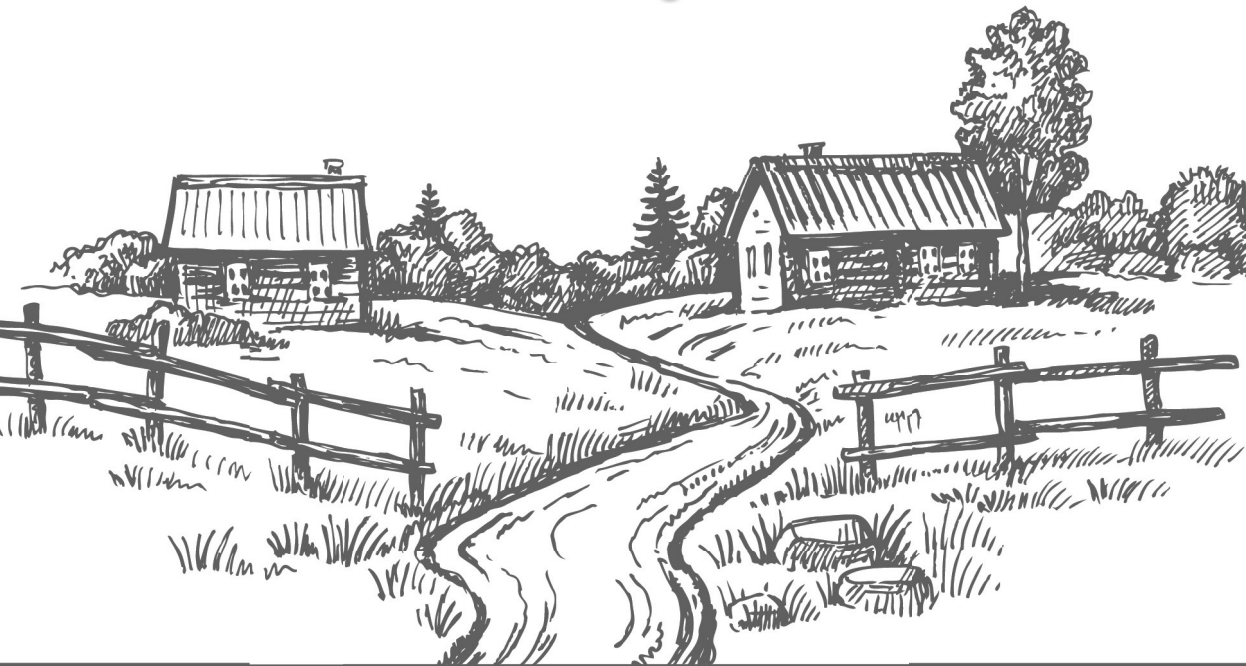

הרב מנדי קרומבי

מספרים תניא

הסיפורים שמלמדים את התניא

יוצא לאור על ידי

'לדורות' - הוצאה לאור

בהנהלת: הרב שמואל ביסטריצקי

טלפון: 03-5359233 • פקס: 076-5100801

כתובת: ת.ד. 2058 כפר חב"ד 60840

אימייל: office@ledorot.co.il

אתר: www.ledorot.co.il

כל הזכויות שמורות © All Rights Reserved

מסת"ב: 3-99-7754-965-978 ISBN

נדפס בישראל ה'תש"פ • (2019) 5780 Printed in Israel

ליקט וערך: הרב מנדי קרומבי

ייעוץ והגהה: הרב אלתר אליהו הכהן פרידמן

עימוד ועיצוב: *designgraphic* ג.ו.

לתיקונים והוספות: mendicrombie@gmail.com

פתח דבר

מספרים תנ"א - הסיפורים שמלמדים את התניא, אינו ספר סיפורים גרידא. זהו נסיון ראשון מסוגו להעשיר את לימוד ספרו של האדמו"ר הזקן, ספר היסוד של חסידות חב"ד, באמצעות סיפורי חסידים המביעים את הרעיונות שבספר.

נפלה בחלקי הזכות להימנות על צבא שלוחי הרבי בהפצת המעיינות חוצה, ולפעול בעיקר במסירת שיעורי תניא הן לקבוצות והן לבודדים. במהלך השיעורים, נחשפתי שוב ושוב לתועלת העצומה שבסיפורים. משכך, התחלתי להעלות על הכתב את הסיפורים שהצטברו אצלי במהלך השנים, וללקט ממקורות רבים סיפורים נוספים היכולים להעשיר את הלימוד. בסיומה של העבודה, נאספו אצלי כאלף סיפורים.

ספר זה מיועד הן למי שמכיר את התכנים של ספר התניא, ורוצה להעשיר את הלימוד בו, אך גם מי שאינו מכיר את התניא, ויכול להיחשף לחלק מתכניו של התניא בצורה נגישה וקלה דרך ספר זה. לשם כך אף הוספתי תחת כל ציטוט מהתניא, משפט הסבר בשפה עכשווית, העוזר להבין את משמעותו.

...

דרך הלימוד בתורה באמצעות סיפורים, אינה דרך חדשה. זו הדרך בה בחרה התורה ללמד את הוראותיה. ובלשונו של הרבי¹:

"סגנון של סיפור מגרש את הפחד של הילד מפני לימוד דבר קשה שייתכן שלא יוכל להבין בשכלו, ומעורר את התעניינותו, שירצה לשמוע עוד ועוד. וכן הוא בנוגע לכל עניני התורה, תורה מלשון הוראה, שהוראות התורה נאמרו בלשון של סיפור. וכאשר ההוראה היא בסגנון של סיפור, אזי מתקבלת היא בנקל יותר בלבו של הילד".

אך למרות זאת, דומה שהתועלת בסיפורים ללימוד ספר התניא, גדולה שבעתיים.

אינו דומה ספר התניא לספרים אחרים. התניא אינו בא רק להסביר ולבאר נושאים מופשטים, אלא כל מטרתו לתת עצות בעבודת ה'. ובלשון המחבר בהקדמתו לספר: "וכולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל אנשי שלומינו... לשית עצות בנפשם בעבודת ה'", שלכן קראו לו חסידים בשם 'ספר העצות'².

סיפורי החסידים השייכים לנושא הנלמד, הופכים את הרעיונות לדרך חיים. באמצעותם נפתח צוהר דרכו יכול הקורא להכנס לעולמם של החסידים שעבדו על עצמם ויישמו בפועל את הדרך אותה מתווה ספר התניא, ללימוד מהי המשמעות המעשית של הרעיון שבספר, ולראות כיצד העצות המובאות בו מביאות תועלת בהתמודדות היום יומיות.

1. התועדויות תשמ"ה חלק ד' עמוד 2302, וראה אוצר פתגמי חב"ד חלק א' עמוד 323.
2. ספר המאמרים תש"ח עמוד 297.

כך מסופר על לימוד התניא בליובאוויטש מפי הרב החסיד רבי חנוך הענדל³: "סיפורי המעשיות שהיה מביא להסביר על ידם איזה ענין בתניא, בכל פעם בה לימד, היה מחיה נפשות".

...

להדפסת ספר זה שמטרתו להוסיף בהפצת ולימוד מעיינות תורת החסידות, חשיבות מיוחדת במיוחד בתקופה זו.

בעליית הנשמה המפורסמת של הבעל שם טוב להיכלו של משיח, אמר לו מלך המשיח שביאת המשיח והגאולה האמיתית והשלימה תלויה בהפצת מעיינות תורת החסידות⁴.

מאז ועד היום מתפשטים ומתגלים מעיינות תורת החסידות, ומגיעים למאות ולא לפים מבני ישראל. אך עיקר התגלותה של תורה זו, החלה עם הדפסת ספר התניא, והמשיכה בתורת חב"ד, בה מבוארים רעיונות החסידות באופן של חכמה בינה ודעת, עד שגם השכל האנושי המהווה את ה'חוצה' שאין 'חוצה' יותר ממנו, יכול לקלוט אותם.

בתקופה מיוחדת זו, לאחר שהרבי הודיע שאנו "נמצאים בתקופת השיא"⁵ של הגאולה, ו"העבודה והשליחות עכשיו היא: להיות מוכנים בפועל לקבלת פני משיח צדקנו בפועל ממש"⁶, הרי בוודאי שיש לכל פעולה של הפצת המעיינות חשיבות מכרעת להבאת הגאולה בפועל ובגלוי.

אני תקווה ותפילה שפעולה זו תהיה ה'מכה בפטיש', שתסיים את מעשינו ועבודתנו להביא את התגלות משיח צדקנו.

...

אין בספר זה סיפורים אודות ספר התניא (הדפסתו, סגולותיו וכדומה), והם רוכזו כבר בכמות שונות⁷. יש כאן אך ורק סיפורים כאלה המבטאים ומלמדים את התכנים של הספר.

הסיפורים המופיעים בספר זה הינם רק על החלק 'לקוטי אמרים', ואם ירצה ה' עוד חזון למועד להוציא לאור גם את הסיפורים על שאר חלקי התניא.

בספר מובאים שני סוגי סיפורים: הסוג הראשון והעיקרי הם הסיפורים המביעים את התוכן של הנושא בצורה ישירה, והסוג שני הם סיפורים הקשורים לנושא, אך משמשים להעשרה ותוספת טעם. סיפורים אלה מסומנים ליד הכותרת בסימן כזה: ♦

במהלך העריכה מהמקורות השונים והמגוונים, לא נצמדתי ללשון המקורית, ולפי הצורך, ערכתי או הוספתי מעט הסבר, כדי להקל על הקריאה.

...

3. 'התמים' חוברת א' עמוד 82

4. כתר שם טוב עמוד ה'

5. ספר השיחות תשנ"ב חלק א' עמוד 295

6. שם עמוד 97

7. התניא - נחלת העם (הרב אברהם שמואל בקיעט), נור התניא פרק כ"א (הרב אברהם שמואל בוקיעט), התניא קדישא וכוחו האלוקי (הרב משה ניסלביץ'), תולדות ספר התניא (היכל מנחם), The Tanya - Its Story and History (הרב שלום דובער אבצן) ועוד

התודה והברכה לאלה שסייעו בידי להוציא את הספר: הרב אלתר אליהו הכהן שיחי' פרידמן, שעבר והגיה את הספר כולו, ועזר לי להוציא דבר מתוקן מתחת ידי, ואחי יוסף יצחק שיחי' שלקח על עצמו את מלאכת ההוצאה לאור.

ספר זה יוצא לאור בסיועם של קבוצת ידידים ובני משפחה שהתגייסו ונתנו מממונם, על מנת שאוכל להוציא אותו לאור. הקב"ה ישלם שכרם!

תודה מיוחדת לאשתי שאילולא תמיכתה סיועה ועידודה, הספר לא היה יוצא לאור.

שגיאות מי יבין, ואם נמצאו טעויות בספר, וכן אם יימצאו סיפורים נוספים, אבקש לדעת על כך על מנת לתקן ולהוסיף בעתיד.

מנחם מענדל קרומבי

י"ט כסלו, ראש השנה לחסידות, ה'תש"פ
 גבעתיים, ארץ הקודש

הקדמה

שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה'

את הקדמתו לספר פותח האדמו"ר הזקן בפניה לקוראים בו בפסוק מספר ישעיהו.

אדמו"ר הזקן פונה רק ל'מבקשי ה'

בחור ממשפחה ליטאית שמע רבות על המשפיע ר' ניסן נמנוב, והוא נכנס אליו במהלך 'בין הזמנים' בחודש ניסן כדי לבקשו שילמד איתו חסידות. ר' ניסן הסכים מיד, והתחיל ללמוד איתו מידי יום ביומו - כולל בערב פסח, מאמרים מ'לקוטי תורה', וכן מאמרי 'עבודה' של הרבי הרי"צ. הוא התבטא: "ניסן יכול לעזור לך בניסן..."

"כשבאתי להיפרד ממנו בטרם חזרתי לישיבה - מספר הבחור - איחל לי ר' ניסן: "יעזור ה' יתברך שתיקרא 'מבקש ה', שאם לא כן הרי האדמו"ר הזקן כלל אינו מדבר אליך". והוא הסביר לי את כוונתו: "בהקדמתו לספר התניא, כותב אדמו"ר הזקן - "שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה", זאת אומרת שמי שאינו בגדר 'מבקשי ה', אין האדמו"ר הזקן פונה אליו כלל!"

(ר' ניסן עמוד 405)

בְּקִשֵׁי יְכוֹל לְרֵאוֹת אֶת הָאוֹר פִּי טוֹב הַגְּנוּזִי בְּסִפְרִים

ספר לא תמיד יכול לעזור לאדם המחפש תשובות לשאלותיו, כי לא תמיד הוא מצליח לראות את האור הנמצא בספר.

בין שמיעה לקריאה

המשפיע ר' שמואל לויטין היה לומד עם החסיד ר' לייב מונסזון. פעם, כשהיה ר' לייב ביחידות, אמר לו הרבי הרש"ב שיחזרו לעצמם את המאמר "באותם מילים כפי ששמעו מפיו, ולא כפי ששמעו בעת חזרת המאמר".

שאל ר' לייב: "והלא אפשר לקרוא את הכתב שהרבי כתב את המאמר?"

ענה לו הרבי: "כששומעים מילים, הן מונחות יותר, והן אצל השומע בחיות גדולה. מה שאין כן האור הגנוז בספרים - הוא כפי שמובא, שאור שנברא ביום ראשון, גנזו הקב"ה בתורה".

(ניצוצי אור עמוד 42)

הַנְּחִלְקוֹת דֶּרֶךְ כָּלֵל לְשִׁלְשָׁה קַוִּין: יָמִין, וְשְׂמָאל, וְאַמְצָע, שֶׁהֵם חֶסֶד וְגְבוּרָה וְכו'.

הנשמות מתחלקות באופן כללי לשלושה סוגים: נשמות של 'חסד', של 'גבורה' ושל 'תפארת', כנגד שלושת הקוים בהם מתחלקות ה'ספירות' העליונות.

מדוע היה המגיד צולע?

המגיד ממזריטש היה צולע ברגלו השמאלית. אומרים על כך בשם האדמו"ר הזקן, שהטעם לכך הוא מכיון שהמגיד היה 'האדם השלם', ובספר הזהר נאמר שאדם השלם מניע עולמות בכל אבר שלו. ומכיון שחסד הוא ימין, וגבורה הוא שמאל, לכן היה צולע בשמאל, כדי שלא לעורר דינים.

(רשימות דברים (הוצאת תשס"ט) עמוד 68)

וְכַלֵּם הֵן תְּשׁוּבוֹת עַל שְׂאֵלוֹת רַבּוֹת אֲשֶׁר שׂוֹאֲלִין בְּעֵצָה כָּל אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ דְּמִדִּינְתָנוּ תְּמִיד

ספר ה'תניא' מהווה 'מקבץ' לתשובות שענה אדמו"ר הזקן על שאלות לאנשים שבאו אליו ל'יחידות'.

ספר העצות

לפני השלמת ספר התניא על ידי האדמו"ר הזקן, היו ביד החסידים פרקים נבחרים מהספר, ובהם הוראות והדרכות של הרבי שאמרם לחסידים ב'יחידות', שסודרו על ידו בכתב, והחסידים הראשונים חיברום כאחד, וקראו לפרקים אלה בשם ספר העצות.

(ספר המאמרים תש"ח עמוד 297)

סוג ה'יחידות' בעבר

מספר התניא אפשר להבין איזה 'יחידות' היו באותה התקופה.

התניא הוא הרי עצות מ'יחידות' של חסידים, כפי שכותב האדמו"ר הזקן בהקדמת התניא, ובמילא אפשר לדעת מהפרקים בהם מדובר על אהבה ויראה, איזה ציור של אנשים ואיזה סוג שאלות היו להם, שהרבי ענה להם כאלה עצות.

(ספר השיחות תרצ"ט עמוד 296)

עַל בֵּין רְשָׁמְתִי כָּל הַתְּשׁוּבוֹת עַל כָּל הַשְּׁאֵלוֹת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת

בספר ריכז האדמו"ר הזקן תשובות לכל השאלות בעבודת ה'.

צפה כל מי שילמד בספר

מקובל מפי חסידים מדור דור, שהאדמו"ר הזקן צפה ברוח קדשו את כל מי שילמד בספר התניא עד ביאת משיח, ואת פרטי סדר עבודת כל אחד, ונתן אפשרות למצוא פרטי סדר עבודתו, ותשובה על כל השאלות המעיקות לו.

(לקוטי ביאורים לתניא (קארף) חלק א' עמוד ט')

"מֵאִיר עֵינֵי שְׁנֵיהֶם ה'"

אדם שאינו מוצא תשובות לשאלותיו בספר התניא, צריך לפנות לגדולים שבעיר, והם ידריכו אותו בתשובות הנכונות. על המדריכים לדעת, שהקב"ה יאיר את עיני שניהם - השואל, ואף המדריך.

המאמרים שבזכות ה'יחידות'

הרבי הצמח צדק חיבב ביותר את בנו הרבי המהר"ש, שהיה נכנס לחדרו הקדוש מידי יום, ולפעמים גם כמה פעמים ביום. פעם נכנס הרבי המהר"ש אל אביו בהיותו ילד בשעה מאוחרת בלילה, לאחר סיום ליל 'יחידות' לחסידים שנמשך זמן רב יותר מן הרגיל.

במהלך שיחתם, התלונן הרבי הצמח צדק בפני בנו על ביטול זמנו היקר בגלל ה'יחידות', ואמר: "מה רוצים ממני, הרי יכול אני ללמוד במשך זמן זה?"

הילד לא ענה מאומה, וניגש אל הארון בו היו מונחים כתבי החסידות של אביו. ארון זה היה ללא דלתות ומכוסה בוילון, הסיט הילד את הוילון והתחיל לספור את הכרכים של ספרי החסידות שהיו מונחים באחת העמודות, ומנה יותר משלושים כרכים. בסיימו פנה אל אביו בשאלה: "האם היית כותב כל כך הרבה מאמרים גם אם לא היית מקבל אנשים ליחידות?", הגיב הרבי: "כן, אתה צודק!"

כשהרבי הריי"צ סיפור זה, הוסיף וביאר שכתבי הצמח צדק היו מורכבים מרשימות של מאמרים ששמע מסביו האדמו"ר הזקן וביאורים על מאמרים אלו, וכן מאמרי חסידות שכתב בעצמו בהיותו רבי. רוב הכרכים באותה העמודה של כתבים, היו המאמרים שכתב בהיותו רבי, בתקופה בה כבר הנהיג את החסידים וקיבל ליחידות.

(תורת מנחם חלק ל"ב עמוד 44)

לזכור מה התפקיד

ה'תמים' בער'ל יוניק נכנס ל'יחידות' בשנת תש"י, עוד טרם קבלת הנשיאות, והתלונן על מצבו הרוחני.

אמר לו הרבי: "יש הרבה בחורים שיותר מידי חושבים על עצמם, במקום לחשוב איך לעזור ליהודי אחר. וכוונתי לפועל: ברגע שעולה לך מחשבה של מרה שחורה, מחשבה של עצבות על המצב שלך, תזכיר לעצמך שהתפקיד שלך זה לעזור ליהודי אחר, וכדי לעזור ליהודי אחר, עליך להיות בשמחה, ממילא תהיה תמיד בשמחה".

והרבי המשיך:

"הרי ידועים דברי האדמו"ר הזקן שכאשר מסייעים ליהודי אחר, אזי המוח והלב של המסייע נעשים זכים 'אלף פעמים ככה'. לא כגוזמה, אלא 'אלף פעמים' ממש. כלומר: כשתעזור ליהודי אחר, תתעלה פי אלף מהדרגה אליה הייתי יכול להגיע כשאתה עסוק רק עם עצמך, וממילא יהיה לך קל יותר גם בהתמודדויות הרוחניות שלך. וכמו שכתוב בחסידות, שכאשר האדם מתבטל לגמרי ומוותר על עצמו, אזי כל הענינים נראים אחרת, ונעלים הרבה יותר לעומת מי שמונח בעצמו".

(פרשיות עם הרבי במדבר עמוד 212)

עַל יְדֵי רַבּוּי הַהֶעֱתָקוֹת שׁוֹנוֹת רַבּוּ כְּמוֹ רַבּוּ טְעוּיוֹת הַסּוֹפְרִים בְּמֵאד מְאֹד

הצורך בהדפסת הספר נבע מכך שבתדפיסים שהתפרסמו נפלו שגיאות וטעויות.

התניא המזויף

החסידים ר' בנימין קלצקר ור' פנחס שיק רייזס משקלוב, שימשו בעקיפין כגורמים להדפסת התניא.

בשנת תקנ"ה, כשר' בנימין ור' פנחס היו ביריד לייפציג, גילו שמפרסמים את המאמר 'תניא בסוף פרק ג' דנדה' ביריד ונהגו מכך מאד. ר' בנימין קנה מאמר אחד, ומרוב הנאתו שילם במיטב כספו, וסיפר על כך לר' פנחס שעשה גם הוא כך.

מכיון שר' בנימין ור' פנחס כבר היו בקיאים במאמר, אזי כשקראו בו מצאו בו שינויים שונים, עד שהתברר להם שהמאמר זויף בכונה! הם התחפשו ל'מתנגדים', וחיפשו עד שהשיגו את המוכר. הוא גילה להם את סודו, שהביא עמו ליריד כשש מאות מאמרים וכבר נמכרו כמאה חמישים מהם. ר' בנימין ור' פנחס קנו אצלו את שאר ההעתקים, וכשחזרו מלייפציג הדבר התפרסם.

כשעברה כשנה, הסכים אדמו"ר הזקן להדפסת התניא.

(ספר השיחות תש"ח עמוד 258)

פרק א'

תניא

המילה בה נפתח הספר היא 'תניא' המצוטטת מהגמרא. פירושה של המילה הוא - למדנו.

האיתן שבנשמה

כשהתחיל הרבי הצמח צדק ללמוד עם בנו הרבי המהר"ש את ספר התניא אמר: האדמו"ר הזקן, התחיל את ספרו הקדוש במילה 'תניא'. תניא - אותיות איתן. איתן היינו התוקף העצמי שבנשמה. "והאיתנים מוסדי ארץ", איתנים - אלה התנאים, הם מוסדי התורה שבעל פה שנקראת 'ארץ'. ארבעת חלקי ספר ה'תניא' מכוונים כנגד ארבעת חלקי השולחן ערוך.

(ספר השיחות תש"א (בלשון הקודש) עמוד קכ"א)

מְשִׁבֵּיעִים אוֹתוֹ, תְּהִי צְדִיק, וְאֵל תְּהִי רִשָּׁע

טרם ירדת הנשמה לעולם הזה, משביעים אותה שבועה כפולה: "תהי צדיק, ואל תהי רשע".

השבועה מהממת

הגאון החסיד ר' נחמיה מדוברובנה ראה פעם שהלקו חייל בצבא בפקודת המפקד, מכיון שכשעמד בשמירה קפאו רגליו. החייל טען: "מה חטאי ומה פשעי, והלא היה קור גדול?". ענו לו: "אם היית זוכר את השבועה שנשבעת למלך לעובדו בכל נפשך, היתה השבועה מחממת אותך".

ר' נחמיה קיבל מכך חיות בעבודת ה' לעשרים וחמש השנים הבאות...

(רשימות דברים (הוצאת תשס"ט) עמוד 234)

חיים הכל יכול

בליאזנא היה יהודי בשם חיים, שהיה עני מדוכא, וגם אשתו היתה אשה רעה שמיררה את חייו, אך הוא תמיד היה שמח וטוב לב, ועל כל דבר היה אומר שהוא כל יכול.

הוא שמע פעם מהאדמו"ר הזקן פירוש על "משביעין אותו תהי צדיק" - משביעין מלשון שובע, לכן הוא יכול הכל, ואין לו שום מניעות ועיכובים. אפילו כשהיצר הרע בא אליו בטענה: "איך אפשר לפי מצבך לעשות כך וכך?", היה משיב שהוא יכול הכל, ולכן קראו לו: 'חיים הכל יכול'.

(ספר השיחות תש"א (בלשון הקודש) עמוד צ"ח)

♦ ואל תהי ההיפך מזה

הרבי הקפיד תמיד מאוד על לשון נקיה, ולא הוציא מעולם דבר שלילי מפיו. פעם אמר: "כמו שמביא אדמו"ר הזקן במאמר שאמר בלידת הרבי הצמח צדק - משביעין אותו תהי צדיק, ואל תהי ההיפך מזה".

(לקט סיפורים - ועד חיילי בית דוד (תשס"ג))

♦ כבר נשבעת לאבא

פעם נכנס לרבי ל'יחידות' בחור משיבה חרדית בארצות הברית, וסיפר לרבי שהוא מבקר מפעם לפעם באוניברסיטה, ואף מתכנן לעבור ללמוד שם.

הרבי ניסה לשכנעו שלא לעשות כן, וכאשר אמר הבחור לרבי שנשבע לאביו שילך ללמוד שם, השיב הרבי: "והרי כבר נשבעת לאבא בהר סיני..."

(מעשה ברבי עמוד 199)

אִם יִהְיֶה בְּעֵינָיו פְּרָשֶׁעַ, יִרְעֵ לְבָבוֹ וַיְהִי עָצֵב,
וְלֹא יוּכַל לְעַבְדֵּהּ בְּשִׂמְחָה וּבְמוֹב לִבָּב; וְאִם
לֹא יִרְעֵ לְבָבוֹ כָּלֵל מְזֵה, יִכּוֹל לָבוֹא לְיַדֵּי קָלוֹת
חַס וְשָׁלוֹם.

הנשמה נשבעת: 'ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע'. החשש מכך כפול: או שיביא את האדם לעצבות, או לידי אדישות וחוסר איכפתיות חלילה.

בעלי מקיפים נמשכים לקצוות

בשבת ח"י אלול, במהלך שבעת ימי המשתה של חתונת הרבי הרש"ב, אמר אביו הרבי המהר"ש:

אדמו"ר הזקן מתחיל לדון בספר ה'תניא' במושגי צדיק ורשע, ומקשה קושיות על הרשע - "ואל תהי רשע בפני עצמך, וגם אם יהיה בעיניו כרשע וכו'". לכאורה, היה צריך לדון בתחילה במדרגת הצדיק?

אלא שהסדר אצל 'בעלי מקיפים' הוא שהם נמשכים לקצוות - מוכן ומזומן לכך ומוכן ומזומן לכך; הנה הוא צדיק, והנה מוצא הוא לנכון לומר על עצמו שהוא רשע חס ושלום, שכן אין הוא בבחינת התיישבות. ב'פנימי' לעומת זאת אין מקום לערבוב קצוות. 'פנימי' הינו מסודר. (לקוטי דבורים (בלשון הקודש) חלק א' עמוד 49)

מְצִינוּ בְּגִמְרָא חֲמֵשׁ חֲלָקוֹת: צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע וְרַע לוֹ, וּבִינוּנֵי

הגמרא מחלקת את בני האדם לחמשה טיפוסים שונים בהתאם למדרגתם.

ה' העניק חמש מדרגות

ב'יחידות' עם אחד ה'תמימים' דיבר הרבי על ההתבוננות שלפני התפילה, ובין הדברים אמר: ההתבוננות לפני התפילה אינה דומה להרהור באותיות התניא כשהולכים ברחוב - דבר שעושים כדי לטהר את האויר, ואילו לפני התפילה צריכה להיות התבוננות בענין שיחדור באדם. ניתן למצוא זאת גם בספר התניא, כמו הענין של 'לית אתר פנוי מניה', 'עובד אלוקים ואשר לא עבדו', ושכל אחד יכול להיות 'בינוני' בכל עת ובכל שעה.

גם בפרק הראשון של ספר התניא - שלכאורה נראה כפרק 'יבש', בו מפורטות חמש מדרגות של צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו וכו', אך הרי זה תורה שבכתב, ומכך יכולה להיות התבוננות, איך העניק הקב"ה לאדם חמש מדרגות אלו, שעל ידי עבודתו או על ידי 'רגעא חדא', הוא יכול להגיע למדרגות נעלות.

(בסוד שיח עמוד 85)

כְּמוֹ כָּל שְׂאֵפֶשֶׁר לוֹ לְעֶמֶק בְּתוֹרָה וְאִינוּ עוֹסֵק, שְׁעָלָיו דָּרְשׁוּ רַז"ל: "כִּי דִבֵּר ה' בְּזֶה וּגו' הַפֶּרֶת תִּפְרֹת" וּגו'

ה'בינוני' אינו עובר עבירה כלל, אפילו לא על עוון 'ביטול תורה'.

הבכי של ר' ניסן על ביטול תורה

מספר הרב יוסף יצחק פבזנר: כילדים, אדיר היה חפצנו ללמוד תניא, אבל ידענו שלפני גיל 12 אין על מה לדבר. כשהגעתי לגיל 12 בז' כסלו, כבר היו בכיתתי עוד שני תלמידים שמלאו להם 12 שנים, ונאמר לנו שהכיתה שלנו תתחיל ללמוד תניא אחרי חג הפסח.

אבל לנו לא היתה סבלנות. ניגשתי למשפיע ר' ניסן נמנוב והבעתי את בקשתי, שמכיון ששלושה מתלמידי הכיתה כבר הגיעו לגיל 12, שמא ייאות להתחיל ללמד אותנו תניא באופן

אישי, רק כדי שנוכל להתחיל לטעום מטעם התניא. ר' ניסן הסכים באופן עקרוני, אך התנה זאת בכך שהעניין יישאר בסודיות גמורה.

באחד הימים הקרובים הזמין אותנו ר' ניסן לשיעור הראשון שלנו שיתקיים בביתו. כשהגענו הוא הורה לנו להכנס לחדר השינה שלו, בו היו שתי מיטות ישנות. ר' ניסן התיישב על מיטה אחת, אנחנו ישבנו על המיטה שמולו, והוא התחיל ללמד אותנו.

כשהגיע לתחילת העמוד השני בפרק א', בו נאמר על ביטול תורה "שעליו דרשו רז"ל כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו'", פרץ בבכי מר וגם אנחנו פרצנו בבכי בדמעות שלישי... היינו אז ילדים בני 12 בסך הכל, אבל הוא הצליח להחדיר בנו את חומר הענין של 'ביטול תורה'.

יצאנו בסיום השיעור עם תחושה מופלאה שעולם חדש נגלה לפנינו. עולם שכולו עושר ורוחני עצום. את העונג שהיה לנו עד אז מענינים גשמיים, הוא כבר גרם לנו לאבד לחלוטין...

את המעמד הזה לא אשכח לעולם.

(ר' ניסן עמוד 203)

הַבִּינוּנִי אֵין בּוֹ אֶפְלוּ עֵוֹן כְּטוֹל תּוֹרָה

ה'בינוני' הוא אדם שקיים בו רע, אך הוא מצליח לנצח אותו בכל רגע.

הלוואי 'בינוני'

הרב הצדיק רבי הלל מפאריטש התפרסם כבר בילדותו כעילוי גדול, והיה מכונה 'העילוי מחומץ'. בתחילה הסתופף בצילו של הרב הקדוש רבי מרדכי מצ'רנוביל, והיה שותף בצמא את דברי קדשו, עד שהגיע לידינו ספר התניא ונפקחו עיניו לראות את האור כי טוב הגנוז בו כי טוב הוא. אז כלתה נפשו ללימוד החסידות.

ר' הלל סיפר שבתחילה היה לומד 'נגלה' עם חברותא כל השבוע, ובשבת קודש, לעת קבלת שבת, היו שניהם מתעטפים בטליתות ולומדים קבלה כל השבת. בקשר לכך התבטא ר' הלל: "שנינו חשבנו שאנחנו צדיקים גמורים, עד שהגיע לידינו ספר התניא, וראינו שאפילו לדרגת 'בינוני' לא הגענו. אז הסרנו את הטליתות ופתחנו את הדלת הסגורה".

בפולין התפשט עקב כך הפתגם: "צדיק וודאי שלא. הלוואי בינוני!"

(בית רבי חלק ב' פרק ח')

לְכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, אֶחָד צְדִיק וְאֶחָד רָשָׁע, יֵשׁ שְׁתֵּי נַשְׁמוֹת

לכל יהודי ללא יוצא מן הכלל יש שתי נפשות.

ההתבוננות של האדמו"ר הזקן בגיל המש

כשהייתי בן חמש שנים - סיפר אדמו"ר הזקן - ידעתי את הענין של 'ונשמות אני עשיתי', שתי הנפשות הנמצאות אצל כל בן ובת ישראל: נפש אלוקית ונפש בהמית.

באותו הזמן השתדלתי לדעת כל דבר לעמקו. חשבתי רבות על ההבדל שבין שתי הנשמות, כי כתוב "ונשמות אני עשיתי", ושתיהן "אני עשיתי". הענין לקח אצלי זמן מסויים, עד שהאיר ה' יתברך את כח שכלי להבין, ששתיהן - הנפש האלוקית והנפש הבהמית, מכילים כוחות רוחניים המחיים את כוחות הנפש של שכל ומדות, רצון ועונג.

ההבדל שבין שתי הנפשות הוא:

תענוגה ורצונה של הנפש האלוקית הוא שהבנת השכל, תשוקת המדות, המחשבה, הדיבור והמעשה, יהיו מסורים ללימוד התורה, קיום המצוות ומדות טובות.

והנפש הבהמית - אף שגם היא נפש רוחנית, אך היא מקיפה רק את הטוב הגופני, ומעוררת היא את כל הכוחות, הן כוחות מקיפים של עונג ורצון, הן כוחות פנימיים של הבנה ומדות, והן את הלבושים מחשבה, דיבור ומעשה, הכל בגשמיות.

כשחשבתי בעומק על מהותן הרוחנית של שתי הנשמות, ועל אופני פעולותיהן על האדם, מצאתי את ההבדל שבין פעולותיהן. הנפש האלוקית גלוית לב היא, והנפש הבהמית שקרנית היא במהותה, ובאה לפתות בכל מיני שקרים.

כשחקרתי והבנתי את מציאות מהותה של הנפש הבהמית, עזר לי ה' יתברך למצוא את דרכי ההכרה איך לדעת בכל דבר מהדברים המותרים שיש לאדם משיכה ורצון אליהם - מאין באה משיכה זו, אם מהנפש האלוקית או מהנפש הבהמית.

עבר זמן מסויים, וה' יתברך האיר את עיני שכלי להבין שיש נפש שכלית המאירה את האדם להעיר את האמת של הנפש האלוקית, ואת השקר של הנפש הבהמית.

אז הייתי בטוח שהגעתי אל דרך החיים האמיתית.

(ספר השיחות ה'ש"ת (בלשון הקודש) עמוד קכ"ט)

זה לא משחק!

פעם הזדמן המשפיע ר' זלמן משה היצחקי לישיבה באוטבוצק - בה ה'תמימים' לא הכירו את סגנון ההתוועדויות היחודי שלו, והמשפיע ר' יחזקאל (חאצ'ע) פייגיץ ביקש ממנו שיתוועד עם התמימים.

ר' זלמן משה בא להתוועדות, לקח כוס של 'משקה' לאמירת 'לחיים', ובמשך כחצי שעה לא אמר דבר. לפתע החל לצעוק:

"זהו לא משחק! יש כאן נפש אלוקית ונפש בהמית". כל הלילה רק דפק על השולחן וחזר על דברים אלו.

(תשורה לנגזם (תשע"ו))

היודע אתה שיש שתי נפשות?

לאדמו"ר הזקן היה חסיד בוויילנה שהיה עשיר גדול, ולו היה בן יחיד שלא הלך בדרכי אביו, אלא היה קל דעת ובעל תאוה.

אביו שידע שאחרי פטירתו לא ישאר הונו ורכושו ביד בנו לזמן ארוך, ותוך זמן קצר יבזבז את הכל, סיפר לבנו טרם פטירתו שבעיר ליאזנא יש לו ידיד נפש, ואם יהיה בצרה, שיסע אליו, והוא יעשה עבורו טובה גדולה.

וכן היה. לא ארכו הימים וכל הונו שירש מאביו ירד לטמיון, עד שנשאר עני ואביון. נסע הבן לליאזנא, במחשבה שהידיד העשיר של אביו, הינו מן הסתם עשיר גדול שיתמוך בו.

בבואו לליאזנא, התברר לו כי ה'ידיד' הוא האדמו"ר הזקן, ובכל זאת נכנס אליו. אמר לו הרבי: "היודע אתה שיש לכל אחד מישראל שתי נפשות?" אמר הבן: "ומי אומר זאת?" ענה לו הרבי: "אומר זאת ה'שערי קדושה' לרבי חיים ויטאל" ושוב אמר הבן: "מי אומר זאת?"

הרבי הקפיד עליו וצעק עליו: "כנגד מי אתה אומר את זה?"

הוא נפל מלא קומתו אחוז רעדה, עד שהוציאוהו מחדרו של הרבי, וכך שכב זמן רב ללא הכרה.

אחר כך בא לבקש מחילה מהרבי, התחרט על עברו, ובהדרגת האדמו"ר הזקן חזר בתשובה שלימה.

(שמועות וסיפורים (הוצאת תשע"ד) חלק ב' עמוד 59)

כבר התגלה בעולם

יהודי אחד הראה לרבי ספר של פרופסור גרמני, בו כותב שהגיע למסקנה שלכל יהודי יש שתי נפשות.

אמר לו הרבי שלאחר שאדמו"ר הזקן גילה זאת בתניא, התגלה הדבר במציאות העולם, ואף אצל גוי זה.

(תשורה לוי-צפתמאן (תשנ"ו))

מה עם הנפש הטבעית?

פעם בא אחד מגדולי המתנגדים, ושאל את הרבי הצמח צדק:

"זקנכם הגאון - אדמו"ר הזקן, הנה בכל מקום וענין הוא מביא את לשון הרמב"ם, וברוב הסוגיות ופסקי ההלכות הוא הולך בשיטתו. מדוע איפוא, בענין שלוש הנפשות שיש באדם, אותן הרמב"ם מתאר בשמות: טבעית, חיונית ושכלית, הרי שזקנכם מתארם בשמות: חיונית, שכלית ואלוקית. מה עשה עם הטבעית?"

ענה לו הרבי:

"סבי עשה מהטבע חסיד, והטבעי שנהפך לחסיד, יש לו שלוש נפשות: חיונית - איך על חסיד לחיות; שכלית - מה על שכל של חסיד להכיל; וכשחיים כפי שחסיד צריך לחיות, וישנו השכל שצריך להיות לחסיד - יש אז מושג בנפש האלוקית, ואז הנפש האלוקית מחיה אותו."

(ספר השיחות ה"ש"ת (בלשון הקודש) עמוד קי"ד)

נֶפֶשׁ אַחַת מֵצַד הַקְּלָפָה וְסִטְרָא אַחְרָא, וְהִיא הַמַּתְלַבֶּשֶׁת בְּרֵם הָאָדָם לְהַחֲיוֹת הַגּוּף

התפקיד הראשון של הנפש הבהמית, הוא להחיות את הגוף. לדידה, החיים הם מטרה כשלעצמם ולא אמצעי למטרה נעלית יותר.

לשם מה להיות?

באחד מימי תמוז חזרו ילדיו של הרבי המהר"ש - ר' זלמן אהרון, ורבי שלום דובער, מה'חדר', ועקב החום ששרר אז, שיחקו בחצר שמאחורי ביתם. בחצר עמדה סוכת גפנים, ואביהם נהג לשבת בה בימים החמים.

נושא השיחה ביניהם היה על המעלה של יהודי לעומת אינו יהודי. הדובר היה האח הגדול יותר זלמן אהרון, שאמר שבני ישראל הם 'עם חכם ונבון', היכולים ללמוד הרבה תורה, נגלה וקבלה, ולהתפלל בדביקות?

אחיו הצעיר השיב לו, שכל זה נכון לגבי יהודים כאלה היכולים ללמוד ולהתפלל בדביקות, אבל מהי המעלה של יהודים כאלה שאינם יכולים ללמוד ולהתפלל בדביקות.

לאח הגדול לא היה מענה בפיו...

אביהם ששמע מפי אחותם דבורה לאה על שיחת ילדיו, קרא לילדיו לגשת אליו לסוכת הגפנים, וביקש שיקראו אליו את בן ציון המשרת. בן ציון היה יהודי פשוט מאוד, שבקושי ידע את פירוש מילות התפילה, ונהג מידי יום לומר תהילים, להתפלל בציבור, ולשבת בשיעור בו למדו 'עין יעקב'.

כאשר הגיע בן ציון המשרת שאל אותו הרבי מהר"ש: "בן-ציון, אכלת היום?", המשרת השיב בחיוב. הוסיף הרבי ושאל: "אכלת טוב?" והוא ענה: "מה הפירוש טוב? הנני שבע, ברוך השם". שוב שאל הרבי: "ובשביל מה אכלת?" ובן-ציון ענה: "כדי לחיות". "ובשביל מה הנך חי?" שאלו הרבי, "כדי שאוכל להיות יהודי ולעשות רצון ה'", ענה המשרת, ונאנח באומרם זאת.